

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklám-cikkek pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden csütörtökön.

Az előfizetés díjai:
 Egész évre — — — — — 8 Kor
 Félévre — — — — — 4
 Negyedévre — — — — — 2
 — Hirdetések díjszabás szerint. —

X. Pius pápa körlevele a francia papsághoz és néphez.*)

*Tisztelendő testvéreink és szeretett fiaink!
 Üdvösséget és apostoli áldást!*

Azok a súlyos események, amelyek a ti nemes országokban egymásra tolnak, még egyszer arra kényszerítenek Bennünket, hogy a francia egyházhöz intézzük szavunkat, hogy fenntartsuk őt megpróbáltatásaiban és vigasztaljuk fájdalmában. Ha baj éri a gyermekeket, az atya szívének bizonyára annál jobban kell feléjük hajolnia. Ezért kell most, hogy szenvedni látunk titeket, atyai lelkünk mélyéből a gyengéd szeretet folyamainak annál bőségesebben fakadniok és annál erősítőbben és szelídebben felétek folyniok.

Ezek a szenvedések, tisztelendő testvéreim és szeretett fiaim fájdalmas visszhangra találnak a jelen pillanatban az egész katólikus egyházban, de Mi még élénkebben érezzük azokat és Mi részt veszünk fájdalmatokban azzal a gyöngéd szeretettel, amely megpróbáltatásaitokkal növekedve napról-napra nagyobbodik.

Igaz, hogy ezekben a keserves szen-

*) Püspök urunk önméltóságának 1907. I. körleveléből.

vedésekben az Ur szívünknek a lehető legkedvesebb vigasztalást nyújtotta. Ez az Egyház iránt való törhetetlen ragaszkodásból és ezen apostoli szentszék iránti megingathatlan hűségéből fakad és azon erős és mély egységből, amely köztetek uralkodik. — Erről a hűségről és erről az egységről Mi már előre meg voltunk győződve, mert Mi sokkal jobban ismerjük a francia szív nemességét és nagylelkűségét, semhogy attól féltünk volna, hogy a csatamezőn egyenletlenség lopódzhatnék soraitokba. De nem csekélyebb örömet érzünk azért ama nagyszerű latványon, amelyet jelenleg mutattok s midőn ezért magasztalunk titeket az egész Egyház előtt, szívünk mélyéből hálát adunk érte az irgalmasság Atyjának, minden jó szerzőjének.

A végtelenül jószoros Istenhez való folyamodás annál is szükségesebb, mert a harc, abelyett, hogy gyengülne, erősödik és egyre jobban terjed. Nemesak a keresztény hit az, amit mindenek szívéből akarnak kitépni, hanem egyáltalában minden hit, amely fölemelve az embert ezen világ látóhatára fölé, tekintetét természet-szerűleg az égre fordítja. Valóban erre nézve nem lehetséges csalódnunk. Háborút üzentek mindennek, ami természetfölötti, mert a természetfölötti mögött az

Isten található, már pedig az, akit ki akarnak szakítani az emberek szívéből és lelkéből, maga az — Isten.

Elkeseredett és szüntelen lessz ez a harc azok részéről, akik azt vezetik. Lehetséges, sőt valószínű, hogy a szerint, amint fejlődik, még sokkal keményebb megpróbáltatások várnak reátok, mint a minők eddig érték. Az okosság tehát azt parancsolja mindegyiteknek, hogy készüljön rá elő. Nyíltan, bátran és bizalommal fogjátok azt megvívni, biztosak lévén abban, hogy bárminő is legyen a csata ereje, végtére is a győzelem a ti kezetek között marad.

Ennek a győzelemnek zaloga a ti egységetek lesz, egység először is magatok közt, azután egység ezen Apostoli Szent-székekkel. Ez a kettős egység győzhetetlenné tesz titeket és vele szemben megtörik minden erőlködés.

Egyébiránt nem kicsinylik ezt ellenségeink sem. Az első órától kezdve igen biztos körültekintéssel kiszemelték a maguk célját: első sorban elválasztani titeket Tőlünk és Péter székétől, azután elhinteni a meghasonlást köztetek. Attól kezdve nem is változtatták meg taktikájukat; egyre visszatértek ahhoz és pedig minden eszközzel: egyesek burkolt és könnyed formulákkal, mások erőszakkal

T Á R C A.

Ember.

Szíved gyöttrő, lázas sugallatára
 Rögeszméidnek építsz pantheont.
 S ha rabbá tesz új gögnek csalfa vágya,
 Kezed száz fényes templomot leront.

Miért? . . . Lihégye futsz be száz-száz berket,
 Hol kéjes mámor int hívón feléd.
 S tövist ültetsz lelkedbe rózsza helyett,
 Megtépní kinod hegedő sebet.
 Istent keresz! — De balgán, győtrelemmel
 Gyönyörben véled feltalálni őt!
 Viragból erdő kell; gyönyörből tenger;
 Bankó az Istened, a hevitől!

Megorzod leked, szent hitet elvetve,
 Reményed tárgya rög — a föld pora.
 S midőn vonagló kinok közt, — letörve —
 Szerelmed lehüti az uzsora.

S ha sáppadt arccal járod élet-pályád,
 S ütvesztőkön elfog a borzalom,

Démon úz, hájt feléd egy mentő gályát,
 Atkelni vad, szilaj hullámokon.
 Szilaj hullámain a gyilkolásnak
 Cél semmisítő kárhozát felé:
 Hol üt órája szörnyű virradásnak,
 S gúnyos sereg táncol szemed elé.

Hiába! . . . Béréd munkáidban átok,
 Ha Isten nélkül vágyol lenni nagy.
 Hír szárnyán hordjon bár büszke tudásod,
 Te rab, — önszenvedélyed rabja vagy!

Viharágyukkal löj felhők éjjebe,
 Panaszkodón sőtét átkok miatt . . .
 S vetéseidre sújt a jég verése,
 Pozdorjává szakítja fűdait.
 Villámtüzekből fonj bár égő ostort,
 Megkorbácsolni szent eszményeket:
 Halottak vélték kelnek, s őrök majd tort
 Vérrel kivított győzelmük felett. . . .

S te ott görnyedsz, küszöl a föld porában,
 Letörtén nézve zord jövőd elé . . .
 Győzelmed nincs! — Nem is lehet. Hiába!
 A végső szó: — az ámen Istené!

Faustinus.

A nőkérdésről.

Írta: Bournák János.

A szociális kérdések egyik legfontosabbika a nőkérdés s azért talán nem lesz érdektelen, röviden bár, vázolni a nő családi, társadalmi, művelődési és politikai helyzetét a multban és a jelenben.

Már a legrégebb korban azt tartották, hogy a nő sohase lehet ura önmagának. A házasság adás-vevés volt s a nő valósággal eladó jószág volt. A férj korlátlan hatalommal uralkodott felette, eltaszithatta vagy akár meg is ölhette.

Csak az államok alakulásával változott valamennyire a nő sorsa, de még korántsem volt irigylésre méltó.

Az ókor legműveltebb nemzete, a görögök se tudták a nő igazi értékét es hívatását fel-fogni.

Hisz maga Sokrates és utána Pláto is azt tartotta, hogy a nőt az istenek ki-ebb képességekkel ruházták föl, mint a férfiat; sőt Aristoteles szerint a nő az embernek csak valamely megcsönkített formája.

A nőüles kötelező volt ugyan, de a férj bármikor elboacsáthatta nejét. A nők szigorú rendőri felügyelet alatt voltak s meg az is megvolt szabva, hogy mikor szabad kimenniök és

és cinizmussal. Csábító ígéretek, a szakadásnak följajánlott megszegyenítő jutalmak, fenyegetések és erőszak, mindezeket mozgósították és alkalmazásba vették. De a ti világosan látó hűségtek meghiúsította mindezeket a kísértéseket. Ekkor arra a gondolatra jöttök, hogy titeket Tőlünk elválasszanak, ahhoz a legjobb eszköz lenne az, hogy megfosszanak titeket az Apostoli székbe vetett minden bizalmaktól, nem is késlekedtek a felsőbb szónoki székéből és a sajátban tetteinknek hifélet lerontani, félreismerve, sőt gyakran rágalmozva szándékainkat.

Azt mondják, hogy az egyház vallás-háborút igyekszik támasztani Franciaországban és legfőbb vágya erőszakos üldözést kelteni. Különös vad ez. Az Egyház, amelyet Az alapított, aki békét teremteni szállt le a földre és azért, hogy az embert az Istennel kibékítse, a békének hírdetője ezen a földön, nem akarja a vallás-háborút, ha csak meg nem tagadja fenséges hivatását és nem akar hazudni mindenkinek a szemében. Ellenkezőleg mindig hű fog maradni az ő türelmet és szeretet gyöngédségét igénylő hivatásához. Külömben is ma már az egész világ tudja és ebben senki sem kételkedhetik, hogy Franciaországban a lelkiismereti békét nem az Egyház zavarta meg, hanem az ő ellenségei. A pártatlan szellemek, még ha nem is követik a mi hitünket, fölismerik azt, hogy ha a ti szeretett hazátokban vallási ténnyel folyik a harc, ennek nem az az oka, hogy az Egyház emelte föl először a zászlót, hanem az, hogy éppen neki magának üzenték meg először a harcot. Huszonöt év óta folyton nem tesz mást, mint szenved ezen harc alatt. Ez az igazság. Azon nyilatkozatok, amelyeket a sajátban, a gyűléseken, a szabadkőműves összejöveteleken, sőt a parlament színe előtt is ezerszer meg ezerszer tettek

és megismételtek, bizonyítják ezt éppen úgy, mint azok a támadások, amelyeket mind fokozottabban és következetesen indítottak ellene. Ezek a tények tagadhatatlanok és semmiféle állítás sem cáfolhatja meg őket. Az Egyház nem akarja a háborút, a vallási háborút még kevésbé mint másokat és az ellenkezőt állítani róla annyit tesz, mint rágalmozni és bántalmazni őt.

Ép oly kevésbé kívánja az erőszakos üldözést. Ezt az üldözést ismeri ugyan jól, mert hisz minden időben szenvedte és minden égtájék alatt. A számos véres üldözésben átélte század tehát megadja neki azt a jogot, hogy szent büszkeséggel mondja, hogy nem fél az üldözéstől, annak bátran elébe áll, amikor csak szükség van. De az üldözés magában véve is rossz, mert igazságtalan és mert akadályozza az embert abban, hogy szabadon imádhassa Istenét. Így tehát az Egyház azt nem óhajthatja, még arra a jóra való tekintettel sem, amelyet a Gondviselés az ő végtelen bölcsességében merít belőle. Másrészt az üldözés nemcsak baj, hanem még szenvedés is, s ez újabb ok arra, hogy gyermekei iránt érzett szánalomból az Egyház, a legjobb anya, azt sohasem kívánja.

Egyebiránt azt az üldözést, amelynek kihívásáért az Egyházat okolják — s melyről azt állítják ellenségei, hogy nem fog bekövetkezni, — az Egyház tényleg szenved. Nem ütötte ki csak a legujjában a püspököket székházaikból, bármennyire tiszteltreméltok voltak is úgy koruk, mint erényeik folytán; nem kergették-e ki a papnövédekeket a nagy és kis szemináriumokból, nem kezdték-e meg a püspökök kiűldözését lelkészlakásukból? Az egész katolikus világ szomorúsággal nézte ezt a látványt és nem is habozott arra nézve, mily névvel illesse az ilyen erőszakoskodásokat.

Ami az egyházi javakat illeti, melyekre nézve azzal vádolnak bennünket, hogy átengedtük azokat, szükségessé megjegyeznünk, hogy ezen javak egy része a szegények tulajdona és ami még szentebb, másrészt az elköltözötteknek tulajdona volt. Az Egyháznak tehát ép oly kevésbé volt szabad ezeket átengednie, mint kiszolgáltatnia; csak erőszakkal elrabolni lehetett azokat tőle. Külömben azt senki sem hiszi el, hogy tudatosan feladta volna azokat, ha csak nem legkényszerűbb okoknak nyomása alatt adta fel azt, amit reá így bíztak és amire neki annyira szüksége volt az istentisztelet gyakorlására, a szent épületek fenntartására, papjainak kiképzésére és szolgálóinak életszükségeire. Alávaló módon arra kényszerítették, hogy válasszon az anyagi romlás vagy alkotmányának megváltoztatása között, amely isteni eredetű, s ő még a szegénység árán is visszautasította, hogy az Isten művén változtasson. Elvették tehát javait, de ő nem adta fel azokat. Következésképp tehát az egyházi javakat egy bizonyos meghatározott időre gazdátlanoknak nyilvánítani, ha ezen idő alatt az Egyház keblében új organizációt nem teremt, ezt az új szervezkedést egyenesen ellentétbe állítani ugyanezen Egyház isteni alkotmányával és így kényszeríteni őt, hogy azt visszautasítsa, ezután egy harmadik személyre ruházni át ezen javakat, mintha azok gazdátlanok lennének, végül ehhez még azt is állítani, hogy ha így cselekedeznek, akkor nem fosztják ki az Egyházat, hanem csak rendelkeznek azon javak felett, amelyekről az lemondott, ez nemcsak egyszerűen szofista gondolkodás, hanem a kegyetlen rablásnak még gúnyolódással való megtoldása. Ez tagadhatatlan rablás, amelyet hiába igyekeznek szépíteni, midőn azt bizonyítják, hogy nem voltak erkölcsi személyek, akikre ezeket a javakat lehetett volna bízni; hi-

hogy milyen ruhát, mely ékszert szabad viselniük.

A római nő helyzete már kedvezőbb volt, különösen a mennyeiben a rómaiak az anyát általánosan tiszteletben tartották. De azért a nő itt is az apának, illetőleg a férjének hatalma alatt állott. Kezdetben a házasság felbonthatatlan volt, de később a görög műveltség hatása alatt meglazult az erkölcsök s a férj akár el is taszithatta nejét.

A kereszténységnek volt fenntartva, hogy az embert isteni eredetének tudatára ébressze, s hogy kijelölje a nőnek a méltó helyét. A kereszténység teremté meg az igazi családot s általa szerezte meg a nő azt az erkölcsi méltóságot, a mely joggal megilleti.

Mert Krisztus Urunk tanította a házasság szentségét és felbonthatatlanságát; tanította, hogy Isten előtt mindnyájan egyenlők vagyunk; hogy nincs különbség polgár és rabszolga, továbbá férfiú és nő között.

S a nők meg is mutatták, hogy a férfiak méltó társai, mert a keresztény üldözöttség idejében igazi hősként viselkedtek s a férfikkal versenyezve szenvedtek vértanúi halált.

De később is a nők állandóan annyi tanújelét adták előhitőknek s keresztényi szeretetüknek, lemondván a világ hűségairől s önfeláldozással munkálkodván embertársaik javán, hogy az elismerés nem maradhatott el. S így csak természetes, hogy a nők tisztelete mind inkább elterjedt. Ez a tisztelet pedig először is azt az anyát illette, a kinek szent Fia magát

érettünk a keresztén főláldozta. Így keletkezett a Mária-kultusz s ebből lett aztán az általános nő-kultusz, illetőleg nővédelem, a mely a lovagkorban érte el a tetőpontját, de egyuttal elfajulását is.

Ilyenformán tehát a nőnek családi és társadalmi helyzete s befolyása biztosítva lett volna, azonban a nőnevelésnek, illetőleg iskolázásnak a körülmények még nem voltak kedvezők. Volt ugyan néhány zárdái és városi iskola, de ezek nagyon is gépies tanrendszerük miatt kevés eredményt tudtak elérni.

A tudós középkor teljesen híjával volt az emberi és főleg a női természet lélektani ismeretének s ha egy-egy nőnek sikerült is magasabb műveltségre szert tennie, ez csak férfias műveltség volt s nem női.

Még a 17. és 18. században is Európában szomorú képet nyújt a nőnevelés s a lányok csak nagyon elemi iskolázásban részesülnek.

Jellemző Nagy Frigyes porosz király azon levele, melyet egy szüleiknek írt, a ki engedélyt kért, hogy felsőbb leányiskolát állíthasson: „a leányiskola engedélyezése iránti kérvényét megkaptam ugyan, de nem értem, hogy mire való ez? Leányok számára van már elég iskola, s tanulmányokra nincs semmi szükségök A mit a leányoknak tudniok kell, megtanulhatják azt újabb és költségesebb iskola nélkül is. Az egész csak olyan embereknek a prücske, a kiknek nincs egyéb dolguk.”

Kissé föllendíti a leányoktatást Frank

Nemetsországban, a ki a tudós képzés helyett realisabb iskolázást kíván. Így keletkezik néhány realiskola lányok számára.

További lendületet köszön a nőnevelés föleg Deskorthernak és Lockenak. Fénélon buzdítására alapítja Maintenon asszony korszakalkotó leányiskoláját St.-Cyrben, a mely ugyan csak főúri lányok számára való, de mindenesetre más iskolák alapítására is buzdítólag hatott.

Neuendorf 1786-ban a középszály számára Dessauban állít egy magasabb leányiskolát, de jellemző azon kor közömbösségére és csekély tudásomjára, hogy még 7 év múlva is csak 4-en akadtak, akik franciát akartak tanulni.

Stuve hangsúlyozza, hogy a nők éppen olyan joga van tehetségeinek a kiképzésére, mint a férfiak, sürgeti a nyilvános nőiskolát. Hippel a „Házasságról” és a „Nők helyzetéről” írott munkáiban követeli a nőknek a férfikkal való egyenjogúsítását.

„A nő, úgymond, önhibáján kívül vesztette el emberi jogait és önmegtartóztatással várja még mindig a mi igazságosságunktól és nagylelkűségünkől, hogy adjuk neki vissza azokat.”

Mindezek dacára még a 19. század elején is gyege lábon áll a nők iskolázása.

A francia forradalom a nemesi előjogok lerombolásával előmozdította ugyan a középszály vagyonosodását és föllendülését, de a nők nevelésére és államjogi helyzetére való hatása még nem mutatkozott.

szen az államnak joga van a katolikus intézményeknek ép úgy, mint másoknak a közös érdekében megadni a jogi személységet és mindenestre könnyű lett volna neki a kultuszegyesületek alakítását nem olyan feltételekhez szabni, melyek egyenesen ellentétben vannak az Egyház isteni alkotmányával, pedig azt hivatva lettek volna szolgálni.

Már pedig határozottan ezt tették a kultuszegyesületekre vonatkozólag. A törvény oly módon szervezte azokat, hogy rendelkezési ebben a tekintetben egyenest azon jogokba ütköznek, amelyek eredetéből folya az Egyháznak lényeges jogai, nevezetesen ami az egyházi hierarchiát illeti, amelyet maga az isteni Mester megingathatlan alap gyanánt adott az ő művének. Mi több, a törvény ezekre az egyesületekre ruház olyan jogokat, amelyek kizárólag az egyházi hatóság hatáskörébe tartoznak, akár a kultusz gyakorlását, akár egyházi javak birtokát és adminisztrációját tekintjük. Végül nemcsak hogy ezeket a kultuszegyesületeket kivonják az egyház hatásköréből, hanem még polgári törvényhatóságoknak is hatásköre alá vetik. Ime ezek indítottak Bennünket arra, hogy már előbbi körleveleinkben kárhóztassuk ezeket a kultuszegyesületeket, azon anyagi áldozatok mellett is, amelyeket elvételük okozott.

(Vége köv.)

A kegyelmi élet társadalmi feltételei.

(Tractatus theologico — politicus).

Írta: **Bochkor Mihály dr.**

(Folytatás.)

2.

3.

Tételünk az, hogy a kegyelmi életnek, az üdvözülésben végződő életnek, mondjuk bátran: boldog életnek, meg vannak a maga társadalmi feltételei is.

Dogmatikus téren könnyű a félreértés, főleg ha eleven a készség félremagyarázni. Vigyázzanak!

A kegyelmi élet Isten és az ember szempontjából foghatjuk fel, bár lényege e két szempontot egybefoglalja.

Isteni közreműködés az az emberiség szellemi életében az üdvözülés.

Isten szempontjából az folytonos, egyetemes universalis; sem éghajlat, sem földrajzi tagoltság, sem természeti környezet, sem faji különbség, sem nemzeti sajátosság, sem osztály és vagyonkülönbség azt ki nem zárja.

Az ember szempontjából a dolog másként áll. Ez oldalról a kegyelmi élet csak ott létezik, hol a theologiai terminológiát használva, megvan a megszentelő kegyelem állapota, más kifejezéssel élve, hol az ember az isteni természet részese, Isten fia és ott, hol a felső állapot hiánya dacára is közreműködik az emberi akarat az isteni élet impulzusaival, a gratia actualisszal, a segítő kegyelemmel.

Ha az ember se a kegyelem állapotában nincsen, sem közre nem működik a segítő malasztal, ott az ember szempontjából nincsen kegyelmi élet, jóllehet isteni oldalról tovább folyhatik az.

4.

A theologia rekrutáinak a gratiáról szóló felső elméletek és hittételek hallgatása után első benyomásuk egy szívszorongató, lehangoló, a saját erőbe vetett bizalmatlankretevő képzelődés, az nevezetesen, mintha az emberiség szellemi erkölcsi életének ezen oldala, vonatkozása valami egészen rendszeretlen, kiszámíthatatlan, Isten kényekedvőtől, szélsőfőtől függő dolog volna, főleg ha a lelki élet helytelen irányba e lélekállapotot a morális javulás céljaira még ki is használja.

E képzelődést a következő tételek keltik életre:

a) Krisztus urunk önfeláldozása a forrása az egész kegyelmi világnak, már pedig a megváltási munka Isten önkéntes, szabad elhatározásából fakadt, tehát az egész kegyelmi rend egy szabadakaratú tényen függ, hogy úgy mondjam: fityeg.

b) A kegyelmi hatások Isten részéről ugyancsak szabad hatások, ő ezekre kötelezve nincsen.

c) Meg van határozva a mérték, a meddig kinek-kinek kijár az isteni támogatás. Ha a mérték betölt s az ember nem használta fel a segítséget, vége üdvözülésének.

d) A kegyelem állapotában, vagy kegyelemmel véghezvitt cselekedet és az erkölcsileg jó tett (ethice honestum) nem esnek szükségképp össze. A mint az erkölcsileg jó cselekedethez feltétlenül a kegyelemre nincsen szükség, úgy az erkölcsileg jótett sem bír mindig értékkel az örökéletre, nem mindig a cunctus salutaris.

Szóval a kegyelmi világban mintha semmi biztos nem volna, mintha egyszer magától röplőne az sültgalamb módjára lelkünkbe, vagy megint máskor mintha hiába sóvárogna utána az ember; mintha egyik ember az Úr kegyence volna, a másik meg elefedett, megvetett, elhagyott rabszolga!

Pedig a valóság nem ez.

z) Igaz, hogy Isten végtelen irgalma szülte a megváltást, igaz, hogy ez az ő szabad ténye, de olyan tény, mely öröktől fogva elhatározottat.

3) Minden kegyelem Isten önkéntes adománya, mert ez nem jár az emberi természettel szükségképp, de azért a kegyelem nem miraculum, nem csoda.

5) Szóval az egész kegyelmi világ bent foglaltatik a mindenség rendjében, a lét concepciójában.

6) A kegyelem mennyisége tőlünk függ. Ha azzal közreműködünk, gyarapodik az.

Egy német tudós panaszkodik, hogy a leányok még mindig csak a gépies olvasásra és írásra vannak szoktatva s hogy minden magasabb tudástól tavol tartják őket.

Egy másik a német nemzeti szempont mellette miatt kesereg, mert a németnyelvet igen nyersen tartják, de bármelyik francia szobaleány bátran kifüggesztheti az iskola cegéret, annak az iskoláját bezegg felkarolnák.

Hazánkban a nők nevelése és iskolázása a 18. század végeig csak a családban s néhány felekezeti iskolában történt.

S hogy némely leányok magasabb fokú oktatásban is részesültek, kitűnik az 1743-ik esztendőben megjelent Maróthi-fele Arithmetikából is, melynek a tananyaga körülbelül a mai 3—4-ik polgárinak felel meg, s a melynek előszavában többek között ezeket mondja szerző: „Mint hogy még eddig a Deakszó nélkül való Tanulóknak igen nagy bajt szerettek a Deak nevek, mint additio, subtractio, quotiam stb. hasznosnak íteltem, mindazok helyett magyar szokat tenni, melyeket még az Asszony nép is megérthessen.”

1770-ben alapítja M. Terézia királyné Pesten az angol kisasszonyok iskoláját és ez volt az első állami intézkedés. 1806-ban I. Ferenc király elrendeli, hogy a köznép leánygyermekait is tanítani kell írás-olvasásra, anyanyelvre, elemi számvetésre és nekik való kézimunkákra. Együtt külön a polgári s külön a nemesi leányok számára is rendel iskolákat s a vezetést apácákra bizza. 1784-ben a miskolci ev. ref. egy-

ház is mozgalmat indít, hogy leányiskolát állítson, de tervét csak 1846-ban tudta megvalósítani.

Az Európaszerte uralkodó szerencsétlen politikai viszonyok az iskolának egyáltalában nem voltak kedvezők.

De nemsokára az újabb kor tálfalmányai, a gépek megfosztják a háziasszonyt azon munkák egy jó részétől, amelyek eddig tevékenységének középpontját, örömet és büszkeségét teték. Pl.: ma melyik intelligens háziasszony szívi meg otthon a vásznát v. ruhakelméjét?

Ez a felszabadult munkaerő új működési tért keresett magának.

Továbbá a tudomány különböző vívmányai, az ipar és kereskedelem haladása olyan dolgokká ismertettek meg bennünket, a melyekről apáinknak még csak sejtelmök se volt, de a melyeket mi már is létezőségletnek tekintünk s így igényeink annyira megnövekedtek, hogy sok férfi nem is mer családát alapítani. Még ehez járult! a nőknek aránytalanul nagyobb száma. S így nem csoda, hogy sok fiatal leány és pedig főleg a középosztályokból kénytelen volt saját megélhetéséről maga gondoskodni.

Ez a szociális kérdés egyszerre hatalmas lendületet ad a műveltségnek, mind sürgetőbben jelentkezik annak a szükség, hogy a nők minél magasabb műveltségre tegyenek szert, hogy minél teljesebb mértékben birtokába jussanak azon képességeknek, melyekre az életközdelemben szükségök van.

Először is megmozdul Európaszerte a kö-

zéposztály női társadalma, bámulatos együttérzéssel tömörülnek a nők, egyesületeket alkotnak.

Nevezetesen 1865-ben Otto Lujza lelkes felhívása szíkraként gyújtott Németország női társadalmában s megteremtette az „Allgemeiner deutscher Frauenverein“-t, mely célul tűzte ki magának, hogy minél több műiskolát állítson s hogy kivívja a nők jogait.

Angliában az 1871-ben alakult egyesület már mintegy 90 magasabb leányiskolát állított.

Nekünk is vannak nőegyesületeink, melyek azonban inkább emberbaráti, jótékony céllal alakultak. Majdnem minden városban van valamiféle nőegyesület, melynek munkássági köre főleg szegények segélyezése, betegápolás, népkönyha s lencséház állítása.

De azért vannak olyan egyesületeink is, melyek lelkesen szolgálják a nőnevelés ügyét is s melyek közül kiválik az országos „Nőképző egyesület,” melynek már leánygimnáziuma is van. —

Az egyesületek odaadó munkásságát látva, a legtöbb helyt az állam is tudatára ébredt ebbeli kötelességének s lehetőleg igyekezett a nők iskolázását fejleszteni, vagy hogy, ha van is még némi kívánnivaló ezen a téren, de már panaszra teljességgel nincs okunk.

A mai állapot jellemzésére lássunk néhány adatot először is hazánkra nézve. Az első tanítónőképző 1856-ban létesült Pesten az „Angol kisasszonyok” zárdájában s azután sorra egymásután keletkeztek a nagyváradi, kassai, soproni és szatmári intézetek.

a) Másrészt hitgyszág az, hogy mindenki kap annyi kegyelmet, a mennyi az üdvözülésre szükséges. Istenben nincs hiba.

Észerint ez a világ is törvények alatt áll, ez a világ is rendszeres: „a systematical World”, a mint az angol spirituális ródalom szereti nevezni a vallásos életet (Gordon: Come to me all etc.)

Az adott rendben tehát akaratunkon fordul meg az egész kegyelmi élet s ha ez az akarat jó és törekvő, a többi elvégzi Isten, nem kell theoretizálnunk.

Isteni oldalról tekintve, a kegyelmi világ törvényszerű.

Ismertem egy százalomra méltó fiatal embert, aki idegességében azt hitte, hogy közel van a bolonduláshoz, s e hit odáig fokozódott, hogy magányos óráiban várta a pillanatot, a melyben meg fog tébolyodni. Rettenetes lehet egy ilyen várakozás!

Igy van nem egy lelki életre vállalkozó ember, kik saját gyengesége s a theologia félreértése vagy féltség magyarázása folytán a kegyelmi életnek rajta kívül eső tényezőivel készlet foglalkozni.

Az ilyen vallásosság nem hogy erősítene az embert, ellenkezőleg a vallástalan embernél gyengébbé teszi, holott a dolgok természetes rendje szerint a vallásnak a legnagyobb emberi erőhöz, erőfelfejtéshez kell egy plus-t szolgáltatnia.

5.

A kegyelem hatása olyan, mint az organikus világban a természetes kiválasztás, psychologiánk körbevezető tevékenysége, öntudatos tevékenysége nélkül ér bennünket.

Emberi gondolatban és akaratban jelentkezik anélkül, hogy a gondolatképződés rendes lélektani folyamatát megzavarja mint segítő kegyelem s az emberi léleknek adott alapot, habitusa, sajátága, mint megszentelő kegyelem.

Ha az emberi cselekedeteket vizsgálat alá vesszük, természettudományi inductív bizo-

A nők általános és kötelező iskolázását az 1868. évi XXXVIII. t. c. teremté meg. Ez létesíti az állami elemi, felső nép- és polgári iskolákat, továbbá megyei a modern tanítóképzés alapját. 1875-ben létesül az első felsőbb leányiskola, melynek célja „alkalmat nyújtani arra, hogy benne társadalmunk nőtagjai nemük sajátlagossága és a társadalmi jelen viszonyok által feltételezett, de egyszerszersmind oly mérvű általános műveltséget szerezhessenek, a mely egyfelől élethivatásukra szükséges, másfelől megfelel azon általános műveltségnek, melyet a férfiak saját életfeljajuk érdekében a leányiskolák és középiskoláinkban nyerhetnek.” A jelenlegi magasabb fokú leányiskolák: Egy leány gimnázium, 15 állami, 3 községi, 6 felekezeti és egy magán felsőbb leányiskola, 8 állami, 15 róm. katolikus, 1 gör. keleti és I magán tábítóképző, 211 polgári iskola és 21 felső népiskola.

Németországban az állam inkább az egyesületekre, városokra s magánosokra bizza a leányiskolák felállítását, úgy hogy 196 felsőbb leányiskola közül csak 17 az állami. Franciaországban ellenkezőleg az állam gondoskodik a magasabb fokú leányoktatásról, ezen iskolák száma mintegy 70. Angliában az államnak teljességgel semmi része sincsen a leányiskolák fentartásában. De annál inkább gondoskodik a növevelésről a nőegyesületek és magánosok.

(Vége köv.)

nyossággal éppen ezért egy cselekedetnél sem mondhatjuk meg, hogy az tisztán szellemünk terméke, vagy a kegyelem is közrehatott annak létrehozásában.

Annál kevésbé állapíthatjuk meg ezt, mert a mint rámutattunk, az erkölcsi jó még nem olyan indicium, a melyből feltétlen bizonyossággal lehetne a kegyelem közrehatására következtetni.

Másfelől azonban, mivel biztos az, hogy Isten bűnre nem instigál, a bűnben közre nem működik, kétségen felül áll az, hogy az erkölcsi rosszban mindig kegyelemellenes eredménnyel állunk szemben, vagy oly értelemben, hogy a bűnös elveszítette e tetteivel a kegyelem állapotát, vagy olyképp, hogy a bűnös nem vagy nem eléggé működött közre a segítő kegyelemmel vagy hogy egyáltalában nem kapott kegyelmet, miután fogékonytágot ez isteni áramok felfogására előbb tönkretette.

Tekintve azt, hogy az erkölcsi jóban való kitartás kegyelem nélkül lehetetlen és hogy az erkölcsi rossz mindig a kegyelmi élet pathologikus tünete, annak hiánya vagy elégtelensége, az emberek erkölcsi magatartásából a kegyelem munkájának tudományos ellenőrizhetetlensége dacára is lehet a kegyelmi életre tudományos következtetni és csak ezen uton lehet.

(Folyt. köv.)

H I R E K.

— **Személyi hírek.** Bundschuh Róza okl. óvónő a nagyszabonyi szent Orsolya rendi nővérek vezetése alatt levő kisdudóvó intézethez rendes óvónőnek. — Kerekes György bözdüjfalvi kitanító székelyvécei kántortanító és Bodó Lajos ideiglenesen kinevezett tordai kitanító ugyanoda rendes tanítónak és kántornak kinevezettek

— **Böjti rendelet.** Püspök úrnemlétsége az Apostoli Szentszéktől nyert felhatalmazás alapján a folyó évre a következő böjti rendet állapította meg: I. Szigorú böjti napok, vagyis a melyeken tilos a húsfélék élvezése és csak egyszerű szabad jóllakni, a következők: 1. Hamvazó szerda. 2. A nagyhét három utolsó napja, (nagyüvörtök, nagy-péntek, nagyszombat.) 3. A nagyböjt és Advent minden egyes péntekje. 4. A kántorböjtek szerdái és péntekje. 5. Karácsony, pünkösd s Nagyboldogasszony (aug. 15.) vigíliája. II. Enyhített böjti napok, melyeken szabad ugyan húst enni, de a többszöri jóllakás tilos: 1. Péntek kivételével a nagyböjt minden napja. 2. Advent szerdái. 3. Sz. Péter és Pál apostolok, nemkülönb. Mindszentek vigíliája. Bár türhető, de semmiesetre sem ajánlandó, hogy ezen felsorolt böjti napokon a világi hívek az esti étkezésnél a jóllakás kizárásával kevés húseledelt vehessenek magukhoz, mindazonáltal az apostoli szentszékek egyetemben mi is megengedjük, hogy a tiszt. papság s általában az egyházi személyek, papnevelő intézetek és kolostorok a böjti eredeti szigorúknak megfelelően az esti étkezésnél a húseledektől teljesen tartózkodjanak. III. Megtartóztatási napok, melyeken csupán a húselekek élvezése tilos, de többszöri jóllakás meg van engedve: Az évnek minden főntebb nem említett péntekje. IV. Kivétel felmentvényben részesülnek a húselektől való megtartóztatás parancsa alól: 1. Az egész egyházmegye, valahányszor parancsolt ünnep megtartóztatási napra esik. (1907-ben Mindszentek ünnepe Nov. 1.) 2. Egyes községek, midőn védőszentjének ünnepe (húcsú) vagy or-

szagos vásár megtartóztatási napra esik. 3. Egyes személyek: A) Minden böjti napon — kivéve hamvazó szerdát, — a nagyhét három utolsó napját, karácsony, pünkösd vigíliáját — a böjt parancsa alól felmentenek: a) a gyári és bányamunkások, b) mindazon világi személyek, kik kénytelenek vendéglőkben étkezni vagy az ételeket a vendéglőkbe hozatni, amennyiben böjti ételt könnyen nem kaphatnának. B) minden böjt alól, — kivéve a nagy-pénteket — felmentenek: a) a vasúti vonatokon és hajókon szolgálatot tevő személyek, b) mindazon utasok, kik vasúti vendéglőkben vagy hajón kénytelenek étkezni, c) mindazok, kik egészségük helyreállítása végett furdőhelyeken tartózkodnak kíséretükkel együtt, d) függő viszonyban levő személyek (pl. eselődék), kik oly családnál nyerik ellátásukat, hol böjti eledelt nekik nem nyújtanak. C) Minden szegény, ki mások alamizsnájából nyeri táplálékát, a húseledektől való megtartóztatás alól teljesen fel van mentve. V. Az évnek minden böjti napján szabad az ételeket zsirral elkészíteni, de tilos a nagyböjt vasárnapjain is és az enyhített böjti napokon ugyanazon étkezés alkalmazást húst és halat együtt élvezni. VI. A hústól való megtartóztatásra köteles minden katolikus hívő, ki hetedik életévét betöltötte.

— **Felvétel a kath. egyházba.** Kegyelmes főpásztorunk f. hó 3-án saját kápolnában megkeresztelte a csikszeredai kir. törvényszék egyik legjelesebb bíráját — Fekete Izidor doktort nejével és három gyermekeivel. A derek férfiút, aki a legszegényebb sorsból küzdötte fel magát önerejével a bírói székbe, őszinte vallásos meggyőződés vitte familiájával együtt a keresztvíz alá. Keresztvölők voltak: Mikes János gróf, székelyudvarhelyi plebános és szögödi Mikó Ilka, kiket távollétük miatt Zomora Daniel kanonok és özv. Majláth Györgyné, kegyelmes atyánk édesanyja — helyettesítettek. Püspök urunk a szereltások után megható, érzékeny szavakkal jelölte meg a neofita családnak azon akadályokat, mik manap a bátor hitvallás útjában állanak, de kiemelte vigasztalásul azon kiaknázhatatlan áldásokat is, miket Jézus szeretete fakaszt a keresztény családok életében. Delben az asztalnál a nagylelkű főpap nyíltan kifejezte örömet, hogy híveinek száma ilyen jó lelkekkel szaporodott. Meglepő, de maradandólag jótékony hatású volt a megtérő családra a püspöki udvar belső életéről itt szerzett egy napos tapasztalat, mely megmutatta, — hogy mily könnyen s mégis felemelő módon valósul meg a gyakorlatban a keresztény életfelfogás.

— **Egyháztanács.** A gyulafehérvári róm. kath. hitközség egyháztanácsa és iskolászeke február 3-án a város háza tanástermében rendes gyűlést tartott amelyen jelen voltak: Zomora Daniel plebános-elnök, Novák Ferenc főgondnok, Szentmiklósy Jenő gondnok, Kovács Lajos, Balás Endre dr., Kóródy Péter dr. Cserni Béla, dr., Adorján Samu dr., Kóródy Imre, Horváth Mihály, Péter János dr., Willersdorfer Ferenc, Kárpiss János, Héja Kálmán, Riszner Ödön, Kórósy László és Szász Károly egyháztanácsosok és iskolászéki tagok. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása után tudomásul vették a főpásztori leiratoakat, majd Novák Ferenc Cserni Béla dr., és Péter János dr., indítványára elhatározták, hogy az egyházközségi iskolai adó rendezése céljából március hó első felében új közgyűlést tartanak, amelyre minden egyes hitközségi tagot közzözi ív és tájékoztató nyomtatvány útján meghívják. Szentmiklósy Jenő gondnok előterjesztésében megvizsgálták a régi temetőalap számadásait. Az alap mostani állása 788:21 K. Végül Szentmiklósy Jenő tett még jelentést iskolalátogatásának tapasztalatairól.

— **A Csemege-kodex.** Az Országos Pázmány-Egyesület védőirodája közli velünk: Minden keresztény magyar embert felhívorított a közelmúltban a „Magyar Szó” amaz eljárása, midőn a Polónyi-ügygel kapcsolatosan a vallási kegyeletet és a hazafias érzést tette gúny tárgyává s a hirhedt Wallenstein Rózát Magyarország patronájaként aposztrofálta. E felháborodás folyamánya volt az Országos Pázmány-Egyesület védőirodájának feljelentése, melyet a budapesti kir. ügyészséghez intézett, kérvén, hogy a „Magyar Szó” ellen az eljárást megindítsa s a vallásos érzületökben mélyen sértett magyar katolikusoknak elégtételt szolgáltatasson, a rajtok elkövetelt sérelmeket megtorolja. A védőiroda e feljelentésére az ügyészség a következőket válaszolta:

5078 sz.
k. ü. 1907.

A budapesti kir. ügyészöl.

Az Országos Pázmány-Egyesület védőirodája nevében Alelnök úr a „Magyar Szó” nevű politikai napilap ellen azért tett feljelentést, mert ez a lap 1907. január 28-iki száma 8-ik oldalán harmadik hasábján ezeket írja:

„**PATRONA HUNGARIAE.** — Ó Szentsegéhez, X. Pius pápához alázatos kérelemmel járunk. Magyarországot Rómában „Regnum Marianum”-nak nevezik. Mária országának tekintik az egyház a magyar földet és Mária védasszonya Hungáriának. Enciklikát kérünk, hogy Magyarországot ezentul „Regnum Rosalianum”-nak nevezze. Magyarország új védasszonyáról, Wallenstein Rózáról. Mert tudni kell minden magyarnak, hogy Magyarország patronája Wallenstein Róza, férjezett báró Schönberger Béláné.”

Ugyanott a második hasábján pedig ezt olvassuk:

„Most kellene őket megismertetni... Patrona Hungariae val: Wallenstein Rózával, nemzetünk glóriás védasszonyával...”

1907. január 24. számú címlapján pedig ugyancsak a „Magyar Szó” a „Regnum Rosalianum” és a „Patria Hungariae” címeket alkalmazza, mely kontrasztikus kitételek kapcsolatban az alatt látható nőalakal és az ezalatt levő aláírással épp oly megbotránkoztatók, mint amilyen mélyen sértők a vallásos érzélem rovására.

Teljes mértékben osztom a feljelentés erkölcsi felfogását.

Érzem és méltánylom azt a nagyon indokolt felháborodást is, amely a „Magyar Szó” nevű lapnak minden vallási kegyeletet, minden ősi, hagyományos, hazafias érzést rideg lélekkel kigunyoló közleményei miatt támadt a lelkekben; de a bíróság előtt vádemelés alakjában ennek kifejezést nem adhatok, mert a B. T. K. rendelkezései ilyen, a nemzet közérzését, lelkétsértő közlemények megtorlására jogalapot nem nyújtanak.

Ebből az okból a vád képviseletét el nem vállalhatom.

Budapest, 1907. évi január hó 31-ik napján.

P. H. Sélley Barabás s. k.

A védőiroda azonban a dolog iylétén elintézésébe nem nyugszik bele s a leiratot a legmagasabb fórumig meg fogja felebbezni, hogy

végre világos bizonyosság legyen kezei közt, mely minden kétséget kizárólag beigazolja azt a régi vádat, hogy Csemege a büntetőtörvénykönyvből talmudot csinált, mely még az ügyészség által is a nemzet közérzését és lelkét sértőnek deklarált hírlapi támadással szemben sem nyújt jogalapot a megtorlásra. Egyben módját fogja keresni a védőiroda annak, hogy a B. T. K. revíziójára felhívja az illetékes körök figyelmét.

— **A Kath. Legényegyesület estélye.** Nem ok nélkül ébresztett minden érdeklődőben nagy várakozást az az értesítés, amely múlt számunkban hirdette, hogy Legényegyesületünk Echeharay remek alkotásában, Örülte vagy szent? című hatalmas, megrázó drámájában akarja erejét megkísérelni. Tudtuk, hogy az a derék társaság mindent megtesz a siker érdekében, amire csak képes; ami pedig erején felül áll, azt hozzá teszi lelkes, fáradhatatlan vezetője s ezért biztosan vártuk a sikert. De mégis csak be kell vallanunk, hogy többet láttunk, mint amennyit vártunk: kifogástalan betanulást, helyes összjátékot, jó alakítást s helyel-közzel olyan drámai erőt, amely bárhol is tetszést arathatott volna s ha lehetne is talán valakinek itt-ott valamit hibáztatnia, túlfinomult izlése a hivatásos színésztől várható volna csak többet a világvárosok színpadjain, de akkor sem itt és akkor sem műkedvelőktől. A legkiválóbb alakításnak a Bigner Idéet kell tekintenünk. Hogy fiatal leány nagy beteg, törődött, haldokló öregasszonyt olyan élethíven ábrázoljon, sohasem engedve a szenvedélyes jelenetekben oly erős kitérésnek helyet, amely csak pillanatokra is feledtesse velünk a szerepet az alakító egyéniségével szemben: az egyszerűen bámulatos. Nem is hiányzott érte az elismerés, sőt azt hiszem, nagyon sokan jöttünk ki a tereméből azzal a meggyőződéssel, hogy ő a legjobb műkedvelők közé tartozik. Müller Annuska Inéz-e kifogástalan, szép megoldása volt a nehéz szerepek; az I. felv. enyélő jelenetében igazi lényos baj, a beteges képződés bemutatásában s az utolsó szímben valósgos tragikus erő volt játékában és talán nem veszi rossz néven, ha kimondjuk, hogy fennebb jutott, mint előbbi szerepeiben. Az aggódo hitves és anya szerepét ügyesen töltötte be Bajer Mariska. Értelmesen, szépen felelt meg a legnehezebb jeleneteknek is. Spanyol grandezzával, komoly méltósággal játszott Kudler Marici s híven testesítette meg a nagyíri gőg küzdelmét az anyai szívvél.

A főszerep Szotyori Józsefben mesterére akadt. Többször láttuk már színpadunkon. Mindig nagy elismeréssel voltunk iránta s előttünk felelt ki azzal, aminek most mutatkozott: igazi tragikus alakítóvá. Nem ejtette el szerepének egy mondatát sem; egy pillanatra sem látszott meg játékán, hogy játszik; mindig az igazság nagy problémájával foglalkozó, szent alak, akit kora és köre nem tud megérteni.

Bámulatba ejtett, megrázott, könnyekre fakasztott mindenkit, aki átérezte lényét s aki saját köznapi egyéniségét néhány negyedóra feladni képes. A háziorvosnak és egyuttal jóbarátnak szerepében derekasan állotta meg a helyét Paszkó János és a kétségbeesett szerelmest helyes felfogással adta Hankó Endre; a fontoskodó orvos komolyságát jól utánozta

Nyágai Jenő. Eredeti két alak volt Oprea Gyárfás és Gedő Mihály s komikus szerepük sokszor derítette mosolyra a nézőt a helyzet tragikus oldala mellett is. Kifogástalan inas volt Szalmári Sándor.

Szóval: mindenkivel és mindentel meg lehetünk elégedve, csak közönségünk egyrészenek értelem viselkedésével nem. Sokszor bele kellett püsszogni a legszebb jelenetbe, mert beszélgetéssel zavarták. Ismételtlen megtörtént az is, hogy a leghevesebb drámai jelenetekbe belekacagtak, mert furcsa volt a síró hang, a sikoltás, a férfi zokogása, a heves kitérés, mikor „az nem igazán csinálja.” Nos, aki nem képes átérteni, átérzeni a dráma fenségét, maradjon otthon! Akit nem illet, kérem, ne vegye magára! A szép előadást jövedvű mulatság fejezte be: tánc és vig poharazás, amely közben sokszor, igen sokszor emeltük poharunkat az Egyesület áldozatkész vezetőjére, elnökére, aki fáradozását azzal tetézte, hogy 500 K-át fizetett az építendő ház alapjára. Isten áldása legyen rajta s a tisztos iparon!

Felülfizetésekkel hozzájárultak a ház alapjához: Balás Ferenc főesperes Torja és Márton Andor 9:20—9:20 K., Zomora Dániel 7:80 K., Neuwirth József dr. 5 K., Roska Miklós dr. és Baumann Arnold 3—3 K., marosváradjai Glück Adolf 2:40 K., Zlamál Ágoston, Pápu Viktor, Prohászka Viktor, Tollus Antal, N. N. 2—2 K., Keresztes Jenő, Dudás L., Salamon Szabin, Lőrincz István 1:40—1:40 K., Labud József, Kratochwill F., Borsiczky M., Wartha X. Ferencz, Kaczavé Ignác, Lakner Antal, Szilágyi József, Pénczes László, Jakab Elek, Loreli András, Willersdorfer Ferenc, Lengyel Gergely, Stein Lajos, Vincez Albert 1—1 K., Petri Vilmos, Majláth Ferencz, Nagy Gy. 80—80 fill., Márton Gábor 70 fill., N. N., N. N., Bozsó M., Issekutz J., N. N. 40—40 fill., N. N., N. N., 20—20 fill. — Fogadják a nemes szívű adakozók és felülfizetők szives támogatásukért ez uton is az egyesület hálás köszönetét.

Robur.

— **Vizárban.** A tavaszi általános hóolvadástartól még jó messze vagyunk; Gyulafehérvár város egy része mégis részeseült vagy 4 napon át a vizáradás nem éppen kívánatos kellemetességeiben. Azok az emberek ugyanis, akik a Szechenyi utcának abban a részében laknak, amely az ev. luth. templomtól az építendő igazságügyi palota sarkáig terjed, febr. 2-án arra ébredtek fel, hogy lakasukból nem tudnak kilépni. Valóságos tölt volt az említett területen, elanynyira, hogy a szekerek is tengelyen felül merültek a zavaros lébe. Sőt a luth. templomtól a vár alatt elhuzódó utcának több lakója kénytelen volt lakasából kihurcolkodni, mert a víz valósgággal omlott be az alacsony, szerény lakásokba. Ezek az utcák a gyalogos közlekedés teljesen lehetetlen volt. A vasutról bejövő idegenek kocsijukból borzadva szemlélték, hogy egy víz alatt fekvő városba érkeznek. E legfőbb közlekedési uton állandó mizéria van, mihelyt egy kis eső idő van. Mérhetlen sártenger, pocsolya, víz, száraz nyáron pedig kiállhatatlan por. Ez az út állami kezelet alatt van ugyan, de azért úgy gondoljuk, hogy a városnak is kötelessége volna erélyes lépéseket tenni e tartthatatlan állapot megszüntetésére. Tiltakoznia

Sirolin

Emeli az étvágyat és a testsúlyt, megszünteti a köhögést, váladeköt, éjeli izzadási

Tüdőbetegségek, hurutok, számar-köhögés, skrofulozis, influenza

ellen számtalan tanár és orvos által naponta ajánlva.

Mint hogy értéketlen utánzatokat is kínálnak, kérjen mindenkor „Roche” eredeti csomagolást.

F. Hoffmann-La Roche & Co. Basel (Svájc)

„Roche”

Kapható orvosi rendelre a gyógyszerárban. — Ára üvegenként 4.— korona.

kellene azon újonnan tervezett utjavítás ellen is, mely szerint az ut testét 60 emmel feljebb emeljük. Hiszen akkor a jóval mélyebben fekvő lakások csakugyan állandóan ki lesznek téve a vízbeömlés veszedelmének. Nálunk azonban nem szokás törődni az ilyen csekélységekkel. Sajnos volna, hogy a XX. században, a mérnöki tudomány ne tudna segíteni ilyen bagatell dolgon. Manapság egy közönséges utmestertől is megkivánunk ennyi tudományt. A majdan meginduló hóolvadás idejére jól tenné a város, ha előre gondoskodnék göcsönakokról, mert az olyan, szárdeszakkból álló, röpülő hidak, minőket most is egy-egy elszánt cigánnyal állítottat fel, legfennebb arra valóak lesznek, hogy korai, akaratlan fürdésben részesítsék a merészen balazirozó átkelőket.

— **Az Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egyesület** február hó 14-én d. u. 4 órákor, Gyulafehérvárra a város ház tanácsstermében tartja XV. rendes közgyűlését a következő tárgysorozattal: 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Múzeum- és könyvtári jelentés. 4. Számvizsgáló bizottság jelentése a pénztár állásáról. A költségvetés előterjesztése. 5. Tisztújítás és a választmány egy-egy részének kisorsolása. 6. Esetleges indítványok.

— **A maffia győzelme.** Polónyi igazságügyminisztert tehát valósággal sikerült a politikai maffiának a bársonyszékből kimarnia. Az erkölcs nevében indították meg a harcot, pedig minden elfogulatlanul gondolkozó ember tisztában van azgal, hogy Polónyinak éppen azért kellett pusztulnia, mert elég bátor volt hadat izenni a sajtó és börze grasszaló erkölctelen-segeinek. A hadjárat módja és eszköze minden esetben nagy raffinirával volt kidolgozva. Hogyne! A tiszta erkölcs tőgájába öltözködve, harcoltak az erkölctelenség biztosításáért. Alkalmas eljárás arra, hogy a naivakat és hiszékenyeket leg-alabb ideig-óráig pártukra hódítsák.

Az egész gonosz hadjáratban azonban az a legszomorúbb, hogy voltaképpen nem csupán Polónyi személye ellen volt intézve, hanem a koalíciós kormány ellen. Ezt akarták aláaknázni. És e tény konstatálásánál riadva kell minden magyar embernek arra gondolnia, hogy ennek a politikai maffiának, hol és kik állanak a háta mögött. Azért kell sajnálnunk, hogy a koalíciós kormány ezen első keményebb támadásnál a kelletténél gyöngébbnek mutatkozott s a kívánt áldozatot mindjárt meghozta. Kár volt, nagy kár!

Hiszen ilyenformán sorra kikezdehet valamennyi tagját a kormányának. A lilionnak is van árnyéka. Csak az alkalmas időt kell meglesni, amikor ez az árnyék a legsötétebbnek tűntethető fel.

A jelenlegi kormány el lehetett készülvén arra, hogy a legádázabb támadásoknak lesz kitéve, mihelyt kezdi megbolygatni az évtizedek alatt összehalmozódott szemétdombot. Arra is készen kellett volna tehát lennie, hogy a megbolygatott szemétdombból kiáradó bűz ellen ne otkolont használjon, mert ez csak pillanatnyi védő eszköz. A bűz hová-tovább penetránsabb lesz. Öntse le a petróleummal azt az erkölcsi és politikai szemétdombot — aztán gyújtsa fel. Így egyelőre dögleletes lesz a levegő az égve pusztuló szeméttől, de legalább hamar vége lesz.

Polónyi ezt a radikális eszközt akarta bevezetni, kár volt tehát mindjárt, az első lócacsatás után kiütni kezéből a petróleumos kannát.

A koalíciós kormány háta mögött a nemzet áll. A kormány tagjai tehát ne személyi integritásukra legyenek túlságosan érzékenyek, hanem a nemzet bizalmát viszonozzák akár lelki fájdalmak elszenvéde árán is.

Külömben — vizasztalásul legyen mondva — a maffia győzelme mégis csak látszólagos. A koalíció nem bomlott meg, sőt lehet gondolni, hogy a nyert tanúságok alapján megerősödik. Harcba edződik a jó katona.

No meg Polónyi tervei sem maradtak árva. Utóda Günther Antal kiváló jogász s teljességében keresztény érületű férfi. Valószínű tehát, hogy a Polónyi terveit nem veszi le a napirendről, hanem kellő erélyességgel törekszik megvalósításukra. Vajjon mi újabbat gondol ki a maffia? Mert hogy még próbál, az bizonyos!

— **Előadás a selyemhernyó tenyésztéséről.** A gyulafehérvári papnövelőintézet nagy múzeumában február 6-án d. u. 5 órákor igen hasznos és tanulságos előadást tartott a selyemhernyótenyésztésről Edvy István, selyemtenyésztési főfelügyelő helyettes. Úgyesen egybeállított vitetett képsorozatban mutatta be szellemes magyarázattal az perfa ültetését és apolását, majd a selyemhernyó és lepke egész biológiáját. A két óránál tovább tartó előadáson jelen voltak a kispapok mind, a püspök úr meghívásából a főgimnázium felsőbb osztályos tanulói és a központi papás és tanár testület több érdeklődő tagja. Vajha az a szép előadás mennél maradandóbb nyomokat hagyott volna az ifjú hallgatóság lelkeiben és buzdulnának fel arra, hogy a népre való hatással és annak kioktatásával egy szükséges kenyérkereseti ághoz juttatnak és a nemzeti közvagyonosodásnak is ezzel az igen hasznos foglalkozással bő forrást nyithassanak.

— **Védőegyesületi választmányi gyűlés.** Védőegyesületünk választmánya jan. 31-én látogatott választmányi gyűlést tartott Novák Ferenc elnök vezetése alatt. A gyűlésen az utóbbi hetekben felmerült ügyek kerültek tárgyalás alá. Legelőkelőbb megvitatást idézett elő a Gyulafehérvárt a közelebbi jövőben tartandó kiállítás ügye. Ennek érdekében az ügyvezetőség a helybeli ipartestülettel is érintkezésbe lépett. Az ipartestület az 1908-ban tartandó kiállítás mellett foglalván állást, egyesületünk kimondja, hogy kiállítását 1908-ra teszi. Azonban már a f. év végén alkalmi előadással összekötött karácsonyi vásárt rendez a helyi honi iparnak megfelelő cikkeiből. A középpont értesítéseit a Tulipán-szövetséggel való egyesülésről a választmány örömmel vette tudomásul. Újabban védőtáblát hazai származású eikkekre Rosner Lázár, Rosner Rezső és Weisz Henrik nyertek. Ezek üzletet újabban is a közönség szíves figyelmébe ajánljuk. Védőegyesületünk legközelebb szervezi az ifjusági osztályt is.

— **Egy esodagyermek Gyfehérvárt.** A vidéki városok művelzet után áhítózó lakói gyakran olvasnak híreket a nagyobb városokban lefolyt különböző művészeti előadásokról. Ilyenkor természetszerűleg elfogja a szegény vidékieket a sarga irigység, hogy miért nem tudnak ők is legalább évente 3—4 szer hasonló élvezetekben részesülni. Ez az irigység csak fokozódik olyankor, amikor egy-egy Vécsey Ferkó fele fenomenális gyerekről olvasnak, mert ilyen alakokkal szemben kettős az érdeklődés. Látni és hallani egy ilyen esodálatos esőpsőséget, aki művészetével meghódítja a világot — valóban nem utolsó élvezet. A napokban a gyulafehérváriakat ragadta el egy ilyen esodagyerek. Nem Vécsey Ferkó ugyan, de — úgy hisszük — nem sokat enged neki. Kauttmann Pali á neve a 8 1/2 éves hegedüvirtuóznak. Ha az ember az utcán látja, csak olyannak találja, mint a többi hasonló korú gyermeket. Nincs a homlokára irva rendkívüli talentuma. Amikor bűvös hangú hegedűjét kezébe vette s játszani kezdett: akkor már

nem a közönséges gyermek volt. Kiült a lelke az arcára. A mint viharzott, vagy lágyan simult a hegedű hangja, a szertint változott szeme, arca. És mi leginkább ezt bámultuk ezen a csöppségen. Hogyan tudta ez a fiatal lélek az érzéseknek minden skáláját kifejezésre juttatni. Mert e nélkül csak zengő száraz fa az a hegedű. Az ő kezében élő leny lett: sirt, busongott, mosolygott, enyelgett, kacagott, tombolt. És ugyanezen érzéseket belopta hallgatói lelkeibe is.

F. hó 4-én d. u. játszott a főgimnázium tornacsarnokában az egész gimnáziumi ifjuságnak. A diákság aprainak csak úgy ragyogott a szeme. Biztosan mindenik elhatározta magában, hogy ő is olyan művész fog lenni. Miért ne, — hiszen ő már gimnázista! Az a kis 8 1/2 éves Palkó pedig még a pacalistán közt is csak kicsi pacalista lehetne. A nagy diákok már öntudatosabban élveztek. Elmélyedve, elmerengve hallgatták a kicsalt varázshangokat elannyira, hogy még a kritika is elnemult ajkukon. (Pedig mennyire szeret a diák kritizálni!) Külömben a „kicsi ember, de nagy művész” — miként Rosewelt az amerikai elnök mondta róla, nálunk is egy nagy és műtört urat is teljesen meghódított. Püspök urunk önműtősága előtt is bemutatta rendkívüli művészetét s annyira megnyerte a főpásztor kegyét, hogy többször látta szívesen asztalánál. Annyi bizonyos, hogy az öklönynyi művész is meg lehetett elégedve a gyulafehérvári fogadtatással, de mi is meg voltunk vele elégedve. Hiszünk, hogy hasonló elragadtatást fog kelteni Marosvásárhelyt is, a hova értesülésünk szerint tőlünk távozott.

— **A tídővész pusztítása az újabb időben** mind nagyobb mérvet öltő övontézkedések ellenere sem igen hagy alább. A belügyminiszter jelentése szerint pl. csupán 1904. évben 77,923 egység halt ebben a rettenetes korban Magyarországon. A múlt év (1906.) szeptember havában pedig 4678 áldozata volt. Ebből országészreket szerint a legnagyobb szám esik a Duna-Tisza közére: 945, legkisebb a Tisza jobbpartjára 316. Erdélyre pedig: 464. Az erdélyi megyék közül legszomorúbb a helyzet Sz. Dobokában, hol 59 áldozata volt a gümőkőnek; legkevésbé pusztult Fogaras megyében. Közbeesőleg nagyobb számot mutatnak: Hunyad (48), Maros-Torda (46), Kolozs (42), Alsó-Fehér (37), Torda-Aranyos (20). A városok így sorakoznak: Szeben (25), Kolozsvár (19), Brassó (18), M.-Vásárhely (8). Persze ezekből a számokból csak úgy lehetne valamelyes következtetést vonni a vidékek egészségi viszonyaira, ha a lakósk számával összevetnők.

— **Egy kis méltatás.** Ezen a címen a helybeli kath. legényegyesület egyik iparos tagjától kaptuk az alábbi sorokat. A maga eredetiségében tesszük közé, habár bizton tudjuk, hogy a benne érintett elnök neheztelést magunkra vonjuk. Elviselejk szívesen e neheztelést, mert úgy gondoljuk, hogy az ő működésének méltatása — megfelelő helyről — nagyon is a nyilvánosság elé való. A jó példa hátha vonzani fog tetterre és eslekvésre másokat is. Am beszéjen az írás:

„Az ideálisan gondolkozó ember látóköre előtt elvonuló életesemények, hogy így mondjam kinematografikus képei, aszerint, a mint változatosságukban, többé-kevésbé szépségükben vonulnak el a szemlélő elé; — ép oly többé, egyes momentumok kitorólhetlen nyomokat hagyva a nemesen gondolkozó szemlélő fantáziájában. A szép a jóval összhangban: maga az ideál, a szép a szemé, a jó a nemes, a szívó, a léleke. Már most mi fűszerezi vagy érvényesíti a szépet? A színek harmoniájá. És mi emeli, fűszerezi, érvényesíti a jót? A nemes, önzetlen és önfeláldozó szeretet.

Ezen isteni szikra, melyet az Istenember hozott le a világra, bizalmat és bátorságot önt a csüggedő kebelben és emberi méltóságának tudatára ébreszti az elhagyott embert.

Az elmondottak ráillenek a Kath. Legényegyesületre, eme kulturumissziót teljesítő intézményre; — de még inkább annak fáradságtalan áldozatkész elnökére, a ki nemesak nyugalmát önmagát megfosztva, hanem sok órát és estét áldozott és áldoz fel, lankadságot nem ismerő buzgósággal teljesítvén állásbeli kötelességeit; — hanem egész odaadással viseli gondját a reá bízott legényegyesületnek és nyájassággal, türelemmel és kitartó önzetlen szeretettel tanítja, oktatja, neveli iparos ifjainkat, a társadalmi erkölcsi élet konvencionális illemudatáira vezető, szóval a szép, a jó, a nemes iránt fogékonyá teszi őket.

Itt önkéntlenül eszembe jut a budapesti Közp. Kath. Legényegyesületnek a 24 évig az egyet élén működött, immár halhatatlan Szabóky Adolf, ki ügyes körültekintéssel és a mi a legfőbb nagy szeretettel közeledett még a legdurvább munkásokhoz, a kik szokva voltak, hogy csak durva szavakat, yers parancsokat halljanak, úgy közeledett hozzájuk, mint barátaihoz. Mikor bejárt esténként egyletébe, a leg-elzülöttebb kinézésű munkást is szeretettel ölelte át, nyájasan kikérdezte, hogyan tölötte a napot, miféle munkát végzett, szeret-e dolgozni és ebben a hangban folyt a társalgás.

Az elhagyott munkás csak ámult, bámult. — Egy új világ nyílt meg előtte: a testvéries szeretet, a keresztyén gondolatok világa. S ez a szelid fény, az ő sötétséghez szokott szemek előtt olyan volt, mint az éltető napsugár, gyógyító orvosság. — Észre sem vette s már Szabókyé volt egészen s ezzel együtt a tisztesség, az Istené.

Hála tehát a Gondviselésnek, vannak nálunk is Szabókyak, a kik a nagy Kolping szellemében, hazarészünkben művelik, képezik a jövő generációk részére az iparos nemzedéket.

Nem akarom szerénységét még távolról sem érinteni vagy sérteni és nem érzem magamat fehatalmazva, hogy a maga kellő érdeme szerint méltassam nemes cselekedetét — hiszen előt szembe dicsérni nem illik; — de a midőn egyik kimagasló tetteről értesültem, hogy a gyulafehérvári Kath. Legényegyesületnek 500 koronás alapítványt tett, a mely nemes cselekedetével örök hála kötelezte le az egyletet, megérdemli a megemlékezést és hogy nemesak a nyomtatott sorok, de a lelkek imádkozó halája is kísérje őt életutin.

Minden Demosthenesnél szebben beszél a tett.

Pápiu Viktor.

— **A Gyulafehérvári Polgári Iparos Olvasókör** február hó 10-én az „Európa” szálló dísztermében könyvtára javára műsoros taneztélyt rendez, a következő műsorról: 1. Nyitány. Előadja Káló Géza és zenekara. 2. Árnypépek. 3. a) Cigányóok kardala, b) Szatócs dal. Előadja a kör dalárdája. 4. Népdalok. Zenekísérettel éneklí Olaj Zsuzsika. 5. Humoros karikatura rajzolás. Előadják az automobilon érkező Turfeszók. Végül színtre kerül: A beteg. Vigjáték 1 felvonásban. Irta Dezső József. Szünet után jelmez felvonulás, török-zene kísérettel.

— **Hivatalos levelezés portómentessége.** A m. kir. keresk. miniszter 907—741 sz. a. kiadott rendeletével a „Postai tarifák és posta üzleti szabályzat” V. r. 3. §. VIII. fejezetének második bekezdését így módosította: „Az állam által elismert, valamennyi vallásfelekezetet egyházi hivatalainak (minden hierarchiai fokozatokban) vallási, anyakönyvvezetési (házassági, születési, halálozási) iskolai és ügy személyi, mint dologi

vonatkozásokban felmerülő egyházkormányzati s igazgatási ügyekben (betudva az egyházjavadalmi, a kegyuri s a kongrua ügyeket is) egymáshoz és a feltétlenül portómentes hatóságok, hivatalok- és községekhez intézett közönséges (nem ajánlott levelei és levelezőlapjai, valamint iratesomagjai portómentesek és a tartalom szerint „vallási ügyben portómentes” „anyakönyvvezetési ügyben portómentes”, „iskolai ügyben portómentes”, illetve „egyházkormányzati ügyben portómentes” záradékkal látandók el. Az említett fejezet első és hszmadik bekezdése változatlanul marad.

→ **Dispensaire-helyettesítő intézmény Brassóban.** A Tuberkulózis' értesítése szerint, Brassóban az odaváló orvosok elhatározták, hogy tudóbajos szegények számára felváltva, külön ingyenes kezeléseket tartanak, a melyen a hozzájuk forduló szegénysorsú tudóbeteget díjtalanul megvizsgálják s a megfelelő orvosi rendeléssel és a helyes életmódra vonatkozó előírásokkal látják el. Örömmel regisztráljuk e dicséretes kezdést.

— **Munkát és fáradságot** legjobban a szőlő fizeti meg. Természetesen csak akkor, ha az oltványok kiválasztása és beszerzése körül a legnagyobb óvatossággal járunk el. — A legjobb hírnévnek örvendő „Milleniumtelep” Nagyösz, Torontálmegye, nemesak teljesen megbízható fajtisza oltványokat szállít, hanem minden érdeklődőnek a szőlőszetre vonatkozólag készséggel szolgál utbaigazítással és műmellekletekkel díszített magyar vagy német vagy román vagy szerb nyelvű főrajegyzékét ingyen és bérmentve küldi.

— **A gyermek számarhurutos.** Ne késsen tehát megkérdezni az orvostól, hogy mit tart a „Sirolin Roche” nevű szerről. Számtalan orvosi vizsgálat eredményként megállapított, hogy számarhurut gyógyításánál semmiféle más szer nem állja ki a versenyt a „Sirolin Roche”-al. A köhögést szünteli és gyorsan egészben elmúlik. A gyógyszerárakban kapható „Sirolin Roche” teljesen ártalmatlan, nem izgat és a gyermekek kellemes jó íze miatt szívesen veszik.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* **Assisi szt. Ferenc** összes műveit összegyűjtötte és magyarra fordítva és életrajzi adatokkal kibővíve közreadja aprilis hóban **Monay Ferenc dr.** minorita r. áldozópap. E művek minden idők vallásos irodalmának igaz gyöngyei, azért nagy szolgálatot tesz Monay dr. e művek közrebocsátásával a hívó magyar közönségnek, melynek ilyen magasztos szellemi táplálékot akar nyújtani. A munka ára 4 K. lesz. A szives megrendeléseket postautalványon vagy az utánvételt jelzővel lehetőleg február végeig kéri címére a fordító Marosvásárhelyre.

* **Nagybőjtői beszédsorozatok.** Az élet nagy keresztútja. Füzve 1 kor. 20 fill., kötve 1 kor. 60 fill., A szenvedő Jézus lélekmentő orvossága. Füzve 1 kor. 30 fill. Tiszababona, u. p. Árótkó Borsódm. Babik József, lelkész.

A szerkesztő üzenete.

Oriens. A cikket megkaptuk, de elnézést kérünk azért, hogy még nem tessük köze. Az a másik kérdéses cikk csak részletekben jöhött; az írónak alagondolata és érzata tehát csak az egészek megjelenése után ténik ki. Az író iránt való méltanyosságnak tartjuk, hogy az esetleges reflexiókat csak az egész munka megjelenése után adjuk közre. Úgy gondoljuk, hogy ez az álláspontunk korrektt és félreterese nem ad okot.

F. J. Rajtnak kívül fekvő okokból ebben a számban folytatást nem közölhetünk. Szives elnézést kérünk.

Szőlő oltványokat

a legnemesebb

Csemege fajokban szállít, fajtiszaságért jótállva, legelőszobákban laszókban a már évek óta elsőnek és legmegbízhatóbbnak ismert:

Küküllőmenti

e ső szőlőoltvány telep

tulajdonos: **Caspari Frigyes Medgyes**
Nagyküküllő megye.

Tessék képes árjegyzéket kérni!

Az árjegyzékben találhatók az ország minden részéből érkezett **elismert levelek**, emelőlgyva minden szőlőbirtokos megrendelésnek megjelölést előtt az ismerős személyiségűktől úgy sző, mint írásbeli bizonyítást, szerzőhet magunk fenti szőlőtelep feltétlen megbízhatóságáról.

Hirdetések

jutányos árban

fevételnek

e lap kiadóhivatalában.

Szakvélemények az Esterházy cognacról:

A magy. kir. műegyetem borászati laboratoriuma által hivatalosan megejtett és általunk tudomásul vett vizsgálatok alapján az

Esterházy cognacot

betegeinknél alkalmaztuk és azt sikeresen használva mint kitünő minőségű és a francia Cognacokkal vetekedőt, a **legjobban ajánlhatjuk.**

Dr. Tauffer Vilmos egyetemi tanár. **Dr. Stiller Bertalan** egyetemi tanár. **Dr. Reczey Imre** egyetemi tanár. **Dr. Pertik Ottó**, egyetemi tanár. **Dr. Kéty Károly** egyetemi tanár. **Dr. Angyán Béla** egyetemi tanár. **Dr. Poor Imre** kir. tanácsos, egyetemi tanár. **Dr. Barón Jónás** egyetemi tanár.

Az Esterházy cognac

minden előkelő fűszer- és csemege-kereskedésben kapható.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni. — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, újságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal	„	6.—
Egy negyed	„	4.—
Egy nyolczad	„	3.—
Egy tizenhatod	„	2.—
Egy harmincketted	„	1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10° ár-
engedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig
 cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona
díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadó-
hivatalba intézendők.

Tisztelettel
a kiadóhivatal.